

Az elhagyatott édenkert*

TOKAJ

Tanszéki terv 3.

2021/2022 őszi

Tárgyfelelős: *Klobusovszki Péter DLA*, egyetemi docens

Oktatók: *Balázs Mihály DLA*, egyetemi tanár; *Bartha András Márk DLA*, egyetemi adjunktus; *Fejérdy Péter DLA*, egyetemi adjunktus; *Karácsony Tamás DLA*, egyetemi docens; *Kemes Balázs DLA*, egyetemi adjunktus; *Klobusovszki Péter DLA*, egyetemi docens; *Krompáczki Péter*, doktorandusz; *Kronavetter Péter DLA*, egyetemi adjunktus; *Schrammel Zoltán DLA*, egyetemi adjunktus; *Vannay Miklós DLA*, egyetemi adjunktus,

tanév/félév	min.tan.:	kiméret / kredit	Ellenőrzési forma	Időpont: H, Cs.	Hely:	Tantárgykód:
2021/2022/1	4. évf. 1f.	8 h köt. / 8p	félévközi jegy	10.15-14.15	K. 210.	epkot 711

Hogyan illeszthetők új közösségi épületek egy karakteres, gazdag hagyományú és erős atmoszférájú településszövetbe? A világörökségi védettség és a településkép védelme milyen kihívások elé állítja a kortárs építész? Van-e létjogosultsága még azon elképzeléseknek, melyek sajátos regionális építészetben látják egy kultúrtáj környezeti, esztétikai megújításának, fenntarthatóságának zálogát? Hogyan békíthetők össze a tájvédelem, a gazdálkodás és a turizmus nagyon eltérő szempontjai? Milyen térhasználati minták jellemzik a turistákat és a helyi lakosokat, és ezek milyen térbeli kereteket kívánnak?

Tokaj-Hegyalja különleges szépségű világörökségi terület. Névadó települése Tokaj a Zempléni-hegység és egyben a borvidék kapuja is. A város egyedülálló tájképi együttes része, melyet a Kopasz-hegy és a lábánál összetalálkozó két folyó, a Tisza és a Bodrog határoz meg. A város a borvidék legfontosabb kereskedelmi csomópontja volt, mely nem csak a vízi és szárazföldi útvonalak találkozásának volt köszönhető, hanem annak is, hogy két tájegység a Kelet-Felvidék és a Kelet-Alföld határán helyezkedett el, és az itt létesített átkelőhely a legjelentősebb volt a Tisza felső folyásánál.

A különleges klíma, a széljárás, a vulkanikus és löszös, üledékes talaj az ember tájalakító tevékenységével kiegészülve az egyik legkülönlegesebb magyarországi kultúrtájat hozta létre a Zempléni déli lankáin, melynek legmaghatározóbb eleme a szőlőtermesztés és a borászat. A borvidék különlegessége az aszúsodás, melyért a közeli folyóvizek következtében állandóan nedves levegő és a nemes rothadást előidéző penészgomba (*Botrytis cinerea*) a felelős. A borvidék riolittufába vájt pincerendszerének jellegzetes sajátossága a pincék falát vastagon borító nemes pincepenész (*Cladosporium cellare*), a világon csak itt, és a rajnai borospincékben fordul elő. Ez a gomba a tokaaji borok, különösen az aszúbor ízvilágának, minőségének kialakításában meghatározó szerepet játszik.

A természeti környezet és az ember harmonikus együttélése azonban itt sem problémamentes. A környék lakói bányászattal, halászáttal, mezőgazdasággal, kiemelten szőlőtermesztéssel és borgazdálkodással foglalkoztak. Ez utóbbi a rendszerváltást követően karöltve a gasztronómiával újra virágzásnak indult. Új borászatok jelentek meg a kilencvens évek közepétől, jelentős építészeti értéket is teremtve. A XX. század elejétől a turizmus is fontos tényezővé vált, melynek a hagyományos hátizsákos formáját a vízi- és a borturizmus egészíti ki. A vidék népességszáma jelenleg is lassú csökkenést mutat. Ennek az egyik oka a mezőgazdasági és a turisztikai iparban kínált munkahelyek szezonális jellege.

A rendszerváltozást követően Tokaj kulturális élete új lendületet vett, a [Zsinagóga](#) romos épülete Kulturális és Konferencia Központtá alakult, a régi Serház pedig [Világörökségi Bormúzeum](#)nak ad otthont, a város szülőtteiről, Paulay Edéről elnevezett [színház](#) létesült. A meglévő nyári fesztiválok, események száma meredek emelkedésnek indult a [Fesztiválszezon](#) megépülésével.

A félév első harmadában vizsgálatokat, problématerképét készítünk a település lehetséges fejlesztési területeiről: [a Kulturális Negyed](#) környezetéről, a főtéren álló templom mögötti [üres telekről](#), [a Bodrogparttról](#), melyet be kell kapcsolni a város vérkeringésébe, a Tisza hídfőhöz közeli alulhasznosított [vízparti területéről](#), mely a város kapuját jelenti déli irányból és a Bodrogzugban található egykori vár területéről a régi zsidó temetővel. Az ebben megfogalmazott javaslatok alapján kis középületeket tervezünk.

A hihetetlenül izgalmas, rétegzett hely kiválóan alkalmas arra, hogy a Középülettervezési Tanszék által gondozott 3 stúdiótémát, az EMLÉKEZET, FENNTARTHATÓSÁG és INNOVÁCIÓ hármását integráltan, együtt tartsuk szem előtt a tervezési folyamat során, előkészületeként a tanszék által 2022 tavaszára meghirdetendő komplex stúdióprogramoknak.

A félév elején a helyszín megismerését kétnapos építészeti kirándulással kapcsoljuk össze, mely Hegyalja kortárs építészetét mutatja be, a legizgalmasabb épületek tervezői és Rudolf Mihály DLA főépítész a helyszíni kalauzolásával. Az elkészült munkákból pedig a félév végén kiállítást tervezünk Tokajban.

*© Alkonyi Jászló: Tokaj - a szabadság bora

ÜTEMTERV

okt.h.	idő- napt.h	GYAKORLAT
1.	IX. 6.	11h bevezető előadás (K.210)
36.	IX. 10- 11.	Kirándulás Tokajba. Indulás BME főépülete elől busszal 2021. 09. 10.(péntek) 7.30h-kor. Gyülekező 7.15h-kor. Visszaérkezés előreláthatóan 2021. 09. 11.(szombat) 20.00h-kor.
2.	IX. 13.	egyéni felkészülés
37.	IX. 16.	konzultáció
3.	IX. 20.	csoportos kutatás bemutatása
38.	IX. 23.	egyéni felkészülés
4.	IX. 27.	konzultáció, problématerkép
39.	IX. 30.	egyéni felkészülés
5.	X. 4.	8.30h koncepcióterv bemutatása bontott csoportban
40.	X. 7.	egyéni felkészülés
6.	X. 11.	konzultáció, koncepcióterv pótlása
41.	X. 14.	egyéni felkészülés
7.	X. 18.	vázlattelevi hét
42.	X. 21.	vázlattelevi hét
8.	X. 25.	konzultáció,
43.	X. 28.	konzultáció
9.	XI. 1.	Mindenszentek
44.	XI. 4.	konzultáció
10.	XI. 8.	8.30h vázlattelevi bemutatása bontott csoportban
45.	XI. 11.	egyéni felkészülés
11.	XI. 15.	konzultáció, vázlattelevi pótlása
46.	XI. 18.	egyéni felkészülés
12.	XI. 22.	konzultáció
47.	XI. 25.	egyéni felkészülés
13.	XI. 29.	konzultáció
48.	XII. 2.	egyéni felkészülés

Beadási határidő: 2021. december 10. (péntek) 23.59h, Pótlási határidő: 2021. december 17. (péntek) 23.59h. Záró prezentáció és kikapcsolás december 20. 8.30h

A KURZUS FELÉPÍTÉSE

A félév három részre tagolódik. Az elsőben óráról órára igyekszünk minél több információt összegyűjteni a tervezési területről (helyszínek közös elemzése, problématerkép). A vizsgálatok során az azonos konzulensnél lévő hallgatók közös témán dolgoznak. A hallgatók a terveket párban készítik el, de van lehetőség egyéni munkára is. A második rész a telepítéssel, az épületek helyszínre illesztésével foglalkozik és a vázlattelevi zárul. A harmadik rész az épületek és környezetük részleteinek egyéni kidolgozásával telik és a végleges tervvel fejeződik be.

TERVEZÉSI HELYSZÍNEK ÉS PROGRAMOK

1. Kulturális negyed

A kulturális negyed területén helyezkedik el a régi zsinagóga, ami ma Kulturális és Konferenciaközpont, a nemrégiben épült Paulay Ede Színház, valamint serház felújított épülete, melyben a Világörökségi Bormúzeum kapott helyet. A továbbfejlesztésére kijelölt terület több, egymáshoz kapcsolódó telket jelent. Ezek különálló, de összefüggő tervezési feladatok, ahol az egymásra figyelés alapfeltétel. Célszerű az épületek udvarát közösségi használatra megnyitni és átjárást biztosítani a két határoló utca közt. A jelenleg itt álló intézmények léptéke eltér a környező lakóépületektől, az új beépítések feladata az ebben rejlő feszültség oldása. Az ide javasolt funkciók: városi múzeum, könyvtár, alkotóház, városi piac.

2. Főtér

Főtér tözsomszédtségében található üres telek főutca felé eső szomszédja az Aranysas Fogadó barokk épülete, mely megújulásra vár. A telek előtt található tér a Jézus Szíve templommal, a több évszázados hagyományokkal rendelkező Rákóczi pincével a város központja, mely a legpatinásabb rendezvényhelyszín Tokajban. Hosszú évtizedekig itt volt a város piaca, melynek szatócsboltjai a templom falának tapadtak egykor. Az ide kerülő új épület biztosan sokat profitálhat a patinás épületek közelségéből. A javasolt funkció vendéglátás és rendezvénytér vagy szálloda.

3. Bodrogpárt

Bodrogpárton a folyóval párhuzamosan elnyúló teleksáv nem épült be idáig, mert árterületen fekszik, bár a gát magasságáig fel van töltve. Itt eredetileg társasházakat akartak elhelyezni, amelyekből kettő el is készült. A harmadik csupán az alapozásig jutott el. A folyó jelenléte és a jó megközelíthetőség ideálissá teszi a területet a vízisportok számára, ami nem jelenti azt, hogy egyéb szabadidős tevékenységek nem jelenhetnek meg, mint a kerékpározás, a futás vagy egyéb kül- és beltéri edzési lehetőségek.

4. Városkapu

A Kopasz-hegy lába majdnem belelóg a Tiszába, összeszűkítve a megtelepedésre alkalmas területet. A hídfő környezetében így természetes módon jön létre a város kapuja. A Bonchidai csárda melletti üres terület jelenleg is a városba érkező turisták fogadását szolgálja, autóparkolóval, büfékkel. Kiépíttessége ellenére a rendezetlenség jeleit mutatja. A terület megújításával olyan vendégfogadó agora kialakítása a cél, amely méltó módon képes az ide érkező látogatókat kiszolgálni.

5. Bodrogzug

Az egykori tokaji vár és ennek egyik bástyáján megtelepült régi zsidó temető szinte alig van jelen Tokaj kulturális, turisztikai térképén. Ez köszönhető relatív ismeretlenségüknek, elhanyagolt állapotuknak, és a Bodrogzug kizárólag vízi megközelíthetőségének. Remélhetően változni fog a helyzet a tervezett gyalogoshíd megépülésével. A temető kerítésének rekonstrukciója a közelmúltban megtörtént. A várból jelenleg töredékek érzékelhetők, bármilyen építési munkát, mely a helyreállítását szolgálja részletes régészeti feltárás kell megelőzze. A látogatóközpont mindkét helyszínen végzett feltárások eredményeit, a hely és a műtárgyak történetét hivatott bemutatni, az ásátás ideje alatt régészeti parkként is működve. Az épület az innen kiinduló turisztikai útvonalak látogatóit is ki kell szolgálja.

A KURZUS CÉLJA

A TT3 tervezési kurzus az épülettervezés és a nagyobb táji, városszerkezeti, településképi - összefoglalóan környezeti összefüggések kapcsolatát vizsgálja. Ezen természeti (topográfia, éghajlat, növény- és állatvilág, stb.) és társadalmi (történelem, kultúra, tájhasználat, stb.) aspektusok feltételei és egyben inspiráló forrásai is az építészeti alkotásnak. A legfontosabb célt ezek feltárása és beépítése jelenti az építészeti tervezésbe. Ezt egy nagyobb környezeti egységen belül középületek és ezek környezetének megtervezésével valósítjuk meg. Arra törekszünk, hogy a városléptéktől egészen a részletekig eljussunk. Ennek természetesen az az következménye, hogy a közösen kiválasztott jellegadó munkarészeket alaposabban dolgozzunk fel, míg a mechanikusabbakat elhagyjuk. A cél az, hogy a koncepcióalkotás szempontjából sarkalatos építészeti médium mint a modell a látványterv, az utcakép vagy a részlet az épület minél precízebb képét legyen képes felrajzolni.

CSOPORTOS KUTATÁS

A helyszín megismerését a hallgatói csoportok közösen végzik a kiadott tíz téma, szempont alapján, amelyből prezentációt tartanak. A választható témák:

1. Településmorfológia: a beépítés térszerű és tömegszerű elemeinek vizsgálata, schwarzplan, fedett-nyitott terek
2. Térfalak, határok, peremek, háttérkép
3. Tulajdonviszonyok, nyilvánosság; középületek, intézmények Tokajban
4. Közlekedés: gyalogos, kerékpáros, közúti, vasúti, vízi; feltárási lehetőségek, parkolás
5. Használat jellege, elválasztás vagy integráció használói csoportok, a használat időbeni megoszlása
6. Tokaj története
7. Környezeti állapotok átfogó minőségi értékelése
8. Topográfia és víz-mozgás
9. Növényzet és állatvilág
10. A vár története

VÁZLATTERV TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

- helyszínrajz M=1:1000
- alaprajzok, metszetek, homlokzatok M=1:200
- helyszínmodell (készíthető csoportban) M=1:500
- látványtervek, kézi skiccek
- alkotópáros esetén az épület legfontosabb terének belsőépítészeti koncepcióterve

FÉLÉVES TERV TARTALMI KÖVETELMÉNYEI

1 (alkotópáros esetén 2)db 70x100 álló tabló digitális és nyomtatott (5mm habkartonra kasírozva) formában a megadott lapsablon használatával, Tartalma:

- rövid műleírás
- helyszínrajz M=1:1000
- min. 1db alaprajz (vezérszint), min. 1db metszet, min.1db homlokzat M=1:100 részletezettségű
- látványtervek
- modell szabadon választott, de min. M=1:200 léptékben. Alkotópáros esetén részletmodell is követelmény M=1:100 v 50
- alkotópáros esetén az épület legfontosabb terének belsőépítészeti terve, részlettervek M=1:100 v 50

KIADOTT MELLÉKLETEK:

- Archív fotók, történeti térképek, légifotók, fotók, digitális alaptérkép
- Tokaj Település Arculati Kézikönyv
- HÉSZ Tokaj
- Rendelet a településképvédelméről
- Örökségvédelmi tudományos dokumentáció, Régi zsidó temető

AJÁNLOTT OLVASMÁNYOK, IRODALOM:

Tokaj

- K. Pintér Tamás, Tokaj-Hegyalja építészeti öröksége, Milagrossa Kft. 2011
- Bencsik József (szerk.); Orosz István: Tokaj – Várostarténeti tanulmányok I., II. Tokaj Város Önkormányzata, 1995
- Zelenák István, Tokaji zsidó emlékek, Tokaj Város Önkormányzata, 1999
(https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/324310/default/doc_url/Zelenk_Istvn_Tokaji_zsid_emlkek.pdf)
- Szalai Béla: Tokaj vár metszetes könyvre, Árvai és Társa Pincészete, 2004
(http://real.mtak.hu/126823/1/Tokaj%20var_metszetes_konyve.pdf)
- Détsy Mihály: A tokaji vár története, Borsodi kismonográfiák, Tokaj, 1995
-<https://hu.wikipedia.org/wiki/Tokaj>
-<http://www.tokajiborvidek.hu/index.html#header2-5>
-<http://www.rubicon.hu/magyar/oldal/tokaj-hegyalja-kozepkora/>
-<https://tokajmuzeum.hu/>
-Tokaj-Hegyalja világörökségi terület - beszélgetés főépítészekkel
(<https://adoc.pub/tokaj-hegyalja-vilagorksegi-terlet-beszelgetes-fepiteszekkel.html>)
-<http://www.tokaj.hu/hirek/meresz-dolgokat-kell-csinalni-mert-kulonben-nincs-ertelme-az-eletunknek/>
-https://hu.wikipedia.org/wiki/Tokaji_v%C3%A1r
-<https://varak.hu/latnivalo/index/442-Tokaj-Var/>
-https://www.magyaromagyarert.hu/images/pdf/a_tokaji_var_tortenete.pdf
-<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarorszag-varmegyei-es-varosai-1/zemplen-varmegye-1E176/zemplen-varmegye-kozsegei-irta-vende-aladar-1E29E/tokaj-1E609/>
-<https://www.facebook.com/watch/?v=3094420390649125>

Regionalizmus

- Frampton, Kenneth: „A kritikai regionalizmus: az ellenállás építészetének hat pontja”, in Kerégyártó Béla (szerk.) A mérhető és a mérhetetlen - építészeti írások a huszadik századból, Typotex, 2000, pp. 292-305. (Foster, Hal (ed.), The Anti-Aesthetic: Essays on Postmodern Culture, Bay Press Port Townsend, 1983, pp. 16-30.
- Frampton, Kenneth, A modern építészet kritikai története, Terc, 2002
- Lefavre, Liane; Tzonis, Alexander: Critical Regionalism. Architecture and Identity in a Globalized World, Munich, Berlin, London, New York: Prestel, 2003
- Canizaro, Vincent B.: Architectural Regionalism: Collected Writings on Place, Identity, Modernity and Tradition, Princeton Architectural Press, New York, 2007
- Simon Mariann, „Regionalizmus - a hely (ki)hívása” in: Építés- Építészettudomány XXIX. kötet, 2001, 1-2. szám, pp. 109-117. (http://arch.et.bme.hu/arch_old/kortars5.html#1)
- Simon Mariann: Identitás és arculatteremtés, Építészfórum
(<https://epiteszforum.hu/identitaskereses-es-arcuatteremtes>)
- Gunter Zsolt, Milyen létjogosultsága van a regionális gondolkodásmodnak? DLA dolgozat, MOME
(<http://epiteszforum.hu/milyen-letjogosultsaga-van-a-regionalis-gondolkodasmodnak>)

Budapest, 2021. 08. 28.

Klobusovszki Péter DLA
egyetemi docens, tárgyfelelős